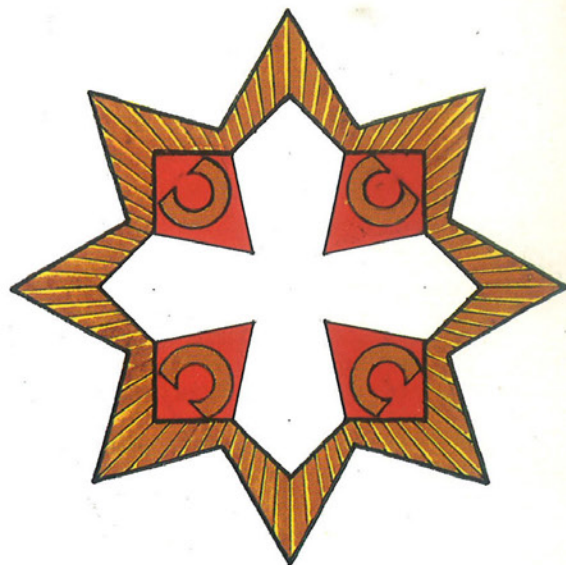
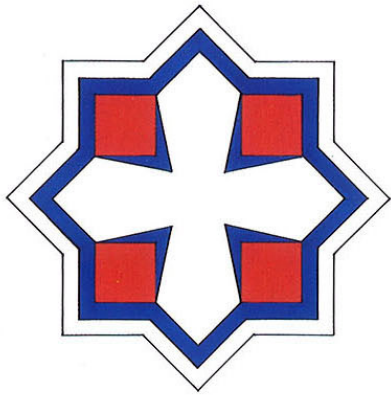

ВАСКРСЕЊЕ ХРИСТОВО — ВАСКРСЕЊЕ НАШЕ

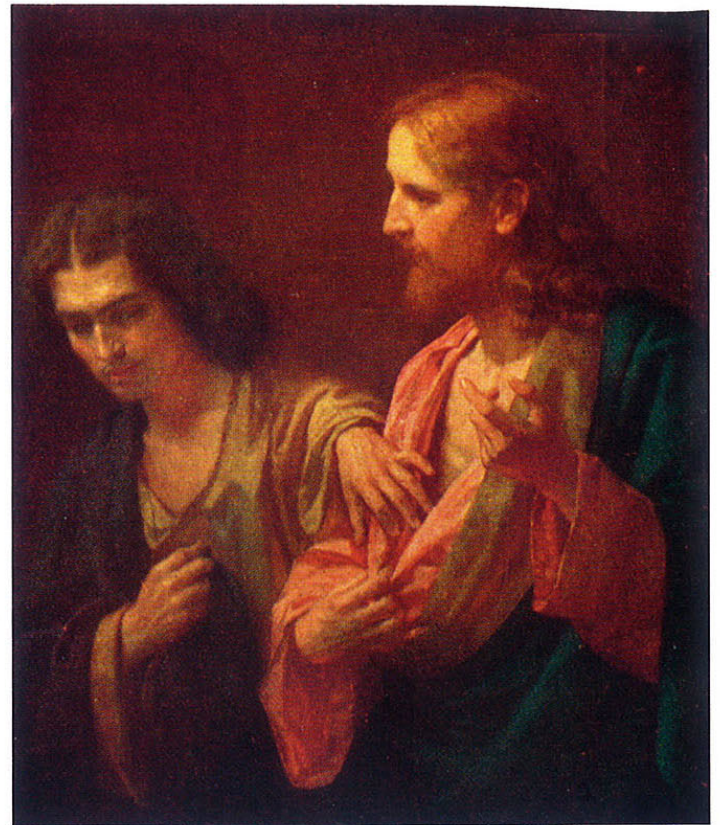
Срби гледају у Христов Вакрс као у светлост која осветљава сву њихову историју. Без те светлости, страдања српског народа била би ноћ без звезда, ужас без наде, жртва без награде... Зато они поздрављају празник Христова Васкрсења као што измучени ноћни путници поздрављају сунце на истоку... А оно **С у н ц е** **п р а в д е** са истока (Мал. 4:2) не вара, него их осветљава и загрева, у свету који их немилосрдно покрива мраком и ледом... Само Христово Васкрсење све их осветљава и греје, и храбри, и здружује, и сваком жељеном добру приближује.

„Јосиф из Ариматеје, који је био Исусов ученик, али тајни — због страха од Јудеја — замоли Пилата да узме Исусово тело; и Пилат допусти. Тако дође и узме Његово тело. А дође и Никодим, који је Исусу први пут дошао ноћу, те донесе око сто литара помешане смирне и алоја. Тада узеше Исусово тело и обавише га платненим завојима с мирисима — како Јудеји обично сахрањују. А код места где је био распет, био је један врт и у врту нов гроб у ком још нико није био сахрањен. Пошто је овај гроб био близу — због јудејског петка — сахранише ту Исуса“ (Из Еванђеља по Јовану глава 19, стих 38-42). **САХРАНА ИСУСОВА**, српска икона са Христовог гроба из Српског Ковина (Rackevе у Мађарској) из 1770. године.

Ако не видим ожиљак од клинова на Његовим рукама и не ставим свој прст у рану од клинова, и не ставим своју руку у његова ребра — нећу поверовати“ (Из Еванђеља по Јовану 19:25). **НЕВЕРНИ ТОМА** (или **Томино осведочење**) композиција Уроша Предића (1857-1953) једног од водећих уметника академског реализма у српском сликарству; ову давно започету композицију У. Предић је довршио по завршетку Првог светског рата.

ГОСПОДЕ, БОЖЕ СИЛА, Боже спасења нашег, Боже, који сâм чиниш чудеса, погледај милостиво и снисходљиво на своје смирене слуге, и чуј на̑с човекољубиво и смилуј нам се.

Ево, наши се непријатељи сакупише против нас, да нас униште, и да разоре светиње наше. А Ти, који све знаш, знаш и да су неправедно устали на нас, и да се не можемо одупрети њиховом мноштву, ако нам Ти не помогнеш!

Ми грешни и недостојни, кајући се, са сузама Ти се молимо: помози нам Боже, Спаситељу наш, и избави нас ради славе имена Твог — да не би рекли непријатељи наши: ето, Бог их је оставио, и нема Онога ко их избавља и спасава — већ да познају сви народи да си Ти Бог наш, а ми деца Твоја увек заштићена Твојом силом. А м и н.

СВЕТИ ЂОРЂЕ — композиција Уроша Предића рађена за Богдана Дунђерског у Старом Бечеју, 1898. године.

Господе, учини да будемо ослобођени таме нашега незнања!

ЗААМВОНА МОЛИТВА НА ЛИТУРГИЈИ ВЕЛИКЕ СУБОТЕ

Света „литургија је толико свештена, божанствена служба — каже професор Михаил Скабаланович, један од водећих православних литургичара почетком нашега века — да се Православна црква не решава да је мења и за такве велике празнике као што је Пасха“. Зато литургичка пракса Истока, насупрот пракси Запада, нија дозвољавала никакве измене у литургијским молитвама (измене у литургији су дозвољаване само у погледу читања, антифона, входних стихова, тропара, кондака, песама које се поју место трисвете песме, прокимена, ирмоса и причасног стиха), изузев заамвоне молитве. Заамвона молитва је једина из читавог низа евхаристијских молитава била измењива и зависила је од успомене која се одређеног дана литургичке године славилa. До данас нам је познато педесет заамвоних молитава, које су изговаране на потпуним литургијама св. апостола Јакова, св. Василија Великог и св. Јована Златоустог.

У свим овим заамвоним молитвама — које се више не чују у нашим црквама, јер се данас читају само две молитве, једна на потпуним литургијама, Василијевој и Златоустовој, а друга на пређеосвећеној литургији — открива се на ванредно леп начин смисао празника и објашњава њихов значај у економији нашега спасења. Зато ћемо покушати, да у сваком наредном броју нашега „Каленића“ дамо по једну од ових заборављених заамвоних молитава.

Заамвона молитва на навечерје Васкрсења Христовог, на литургији светог Василија Великог на Велику суботу

Господе Исусе Христе, Сине Бога живога, Царе векова,

Ти си разрушио врата ада, царство смрти, и уништио његове гвоzdене мандале,

Ти си превео смрт у победу и уништио њене окове.

Ти си разорио царство смрти и васкрсао први међу светима.

Ти си расветлио таму и открио оно што је било сакривено.

Ти си посрамио грех и прогнао издајство са земље.

Господе Исусе, Ти си нас учинио учасницима Твоје чисте и животворне тајне.

Учини нас достојнима у овој ноћи, у којој си донео наше спасење, да будемо ослобођени таме нашега незнања, како бисмо били разрешени од наших свеза греха, да бисмо могли васкрснути из гроба мртвих дела и живети новим животом и славити, благосиљати и узносити Твоје име заједно са Твојим Оцем који нема почетка и Твојим свесветим и животворним Духом, сада и увек и у векове векова.

Саопштио Е. Ш. С.

Васкрсење Христово — васкрсење наше

Христос васкрсе, драга браћо и сестре, радујте се!

Да ли знате пуно значење ове историјске речи: Христос васкрсе?

Христос васкрсе значи, пре свега, победу над оним страшилом, кога се људи највише плаше, а то је смрт. Сав изубијан, рањав, измрцварен и крвав, на крсту распет, мртав и погребен на Велики петак, Христос је трећег дана, у недељу, устао из гроба жив и здрав и леп као икад, и јавио се стотинама људи онда и милионима кроз минулих деветнаест векова.

Христос васкрсе прво Лазара па онда самога себе, да тим покаже да се Он прво брине о људима па онда о себи, и да ће у своје време васкрснути телесно из гробова све умрле хришћане као што је васкрсао и Лазар. Милиони Хришћанских гробања по свету Његови су градови, многољуднији од свих градова живих људи, Христос ће једног одређеног дана све испразнити, мртве оживети и

преселити их у вечни небески град, где нема више смрти ни болести ни жалости ни уздисања, но само живот, светлост и радост. А када то буде, а то мора бити, ти ћеш се, мајко, састати са својом децом, и ти удовице са својим супругом, и ти пријатељу са својим пријатељем, и ти учитељу са својим ученицима, и ти војводи са својим ратницима за правду. Јер Христово Васкрсење значи вечни састанак привремено растављених и ожаловљених.

Још Христово васкрсење значи, да су сви главни проблеми људског живота и бића решени, све материјалистичке философије смрти уништене, све загонетке, одгонетнуте, све тајне објављене и све жеље срца људског остварене. Јер Ономе који се показао јачи од смрти зар може нешто бити тешко? Савладавши најтеже, зар Њему није све остало лако? И шта има што Он не може учинити за оне који у Њега верују и љубе? Све, све што желите васкрсли Христос може и хоће учинити.

Христово васкрсење још значи, да ће свака погажена правда, и свака облагана истина, и свака презрена доброта, и свака упрљана невиност, и свака изневерена љубав, васкрснути и засијати вечним сјајем у вечном животу на небесима.

Због тога Срби гледају у Христово Васкрсење као у светлост, која осветљава сву њихову историју. Без те светлости страдања српског народа била би ноћ без звезда, ужас без наде, жртва без награде. То сви Срби

знају и осећају. Зато они поздрављају празник Христово Васкрсења као што измучени ноћни путници поздрављају сунце на истоку, и као неки свој идеални народни празник. А оно Сунце правде са истока не вара, него их осветљава и загрева у свету који их немилосрдно покрива мраком и ледом, како у неслободној Отаџбини тако и расејане по свим крајевима света. Само Христово Васкрсење све их осветљава и греје и

храбри и здружује и сваком жељеном добру приближује. Зато их ми све похваљујемо због истрајности, духовно целујемо из љубави, благосиљамо и поздрављамо родитељски са животворним поздравом:

Христос васкрсе!

Њујорк, 1953. г. Епископ Николај

Овај Владичин Ускршњи поздрав, после тридесет и девет година, први пут се објављује!

који живе у православној вери. Нашим православним царевима дај силу против непријатеља, народ који стоји овде сачувај у миру, незнабошце укроти, заробљене хришћане, браћу нашу, врати и умири Свој свет, Боже, Спаситељу наш!

Возглас:

Јер Теби приличи свака слава, част, благодарност и поклоњење, заједно са пречистим Твојим Оцем и свесветим и животворним Твојим Духом, сада и увек.

ЗААМВОНА МОЛИТВА У НЕДЕЉУ АНТИПАСХЕ — НА ТОМИНУ НЕДЕЉУ

Ти си нас поставио, Свети, у храму Твоме и открио си нам Твоје боравиште, ставивши у наша уста победну песму.

Ти си нас обрадовао пречистим и свесветим Телом, напојио си нас из Твога извора који вечно тече, из пречистог и животворног ребра Твога, које видевши, опипавши* и поклонивши се, апостол Тома великим гласом клицаше: Господ мој и Бог мој!

И чиме ћемо, Господару, узвратити Теби за све што си нам Ти, Господару, дао? Но, Ти, свемогући Царе свега, обуци у правду свештенике наше,

* У овој заамвној молитви каже се, да је свети апостол Тома опипао Спаситељева ребра, као што се о томе говори и у служби Недеље Антипасхе (Томине недеље), а што се такође представља и у православној иконографији. Међутим, свети апостол Тома то није учинио, а што се види из Еванђеља Јовановог 20, 26-28: „И после осам дана опет су његови ученици били унутра, а Тома са њима. Врата су била затворена, Исус дође, стаде на средину и рече: мир вам. Затим рече Томи: пружи свој прст овде и види моје руке, и пружи своју руку, па је стави у моја ребра, и не буди неверан — него веран. Тома одговори и рече му: Господ мој и Бог мој“.

Умири свој свет, Боже, Спаситељу наш!

ца, одагнање демона, станиште Исуса Христа, извориште духовних мисли и божанствених умовања, разрешење грехова, лечилиште душа и тела, дароваца божанственог просвећења, извор Божје милости, наградодавац за смерност божанственим откривењима и тајнознањима и једино спасење, будући да и спасење у себи носи име Бога нашег који је у нама већ због самога имена које смо призивали — Исуса Христа, Сина Божјег, а „нема ниједнога другог“, каже Апостол, „којим бисмо се могли спасти“(1).

Она је, дакле, молитва јер њом иштемо божанску милост. Молба је јер предајемо себе Христу призивајући Га. Исповедање је јер исповедивши (Христа) Петар би назван блаженим.

Надахнуће је Духа јер „нико не назива Исуса Господом сем у Духу Све-

том“(2). Дародавац је божанствених дарова јер кроз њу „даћу ти кључеве Царства небеског“(3), каже Петру Христос. Очишћење је срца јер гледајући Бога коме се обраћа, очишћава онога који гледа. Одагнање је демона јер именом Исуса Христа прогнани бише и прогањају се сви демони. Станиште је Христа јер и самим споменом Христос је у нама; кроз спомињање се у нама настањује и весељем нас испуњава; каже на име: „Бога спомињем и веселим се“(4). Извориште је духовних мисли и умовања јер Христос, који је ризница све мудрости и знања, њима нас настањује и њих нам дарује. Разрешење је грехова јер њом, каже, „што свежете, разрешено је на небесима“(5). Лечилиште је душа и тела јер каже: „у име Исуса Христа устани и ходи!“ (6), и „Енеје, исцељује те Исус Христос!“ (7). Дародавац је божанственог просве-

Споменух Господа и зарадовах се

**СВЕТИ СИМЕОН СОЛУНСКИ:
О БОЖАНСТВЕНОЈ МОЛИТВИ**

Она божанствена молитва којом призивамо Спаситеља нашег речи-ма „Господе Исусе Христе, Сине Божји, смилуј ми се!“; је и молитва, и молба, и исповедање вере, и надахнуће Светога Духа, дародавац божанствених дарова, очишћење ср-

ћења јер Христос, који је светлост и истина, даје Своју славу и благодат онима који Га призивају; „нека буде“, каже, „слава Господа Бога нашега на нама“⁽⁸⁾, и „ко иде за Мном имаће светлост живота“⁽⁹⁾. Извор је Божје милости јер ми милост иштемо, а Господ, будући милостив, сажалева се на све који Га призивају и хитро пружа помоћ онима који Му вапију. Наградодавац је смерних божанственим откривењима и тајнознањима јер и рибару Петру за њу би узвраћено откривењем Оца небеског; и Павле, пошто би уловљен од Христа, чу откривења; и свуда тако делује. А једино је спасење јер, каже Апостол, „нема ниједнога другог којим бисмо се могли спасти“⁽¹⁰⁾, и „Овај је Спаситељ света — Христос“⁽¹¹⁾; стога у последњи дан „сваки језик исповедиће“ и певаће, ко вољно, ко невољно, „да је Исус Христос Господ на славу Бога Оца“⁽¹²⁾. Она је и знак наше вере јер ми и јесмо и називамо се хришћани. Уз то је и сведочанство да смо од Бога јер, каже, „сваки дух који исповеда да је Господ Исус Христос дошао у телу, од Бога је“, како већ рекосмо, а „који не исповеда, није од Бога“⁽¹³⁾; дакле, који не исповеда Исуса Христа, од Антихриста је.

Стога сви верни треба да исповедају ово име и због оглашавања вере, и због љубави Господа нашег Исуса Христа, које нас никада ништа не може сасвим лишити, и због благодати Његовог имена, и због опроштаја, разрешења и исцељења, због освећења и просвећења, а изнад свега спасења. Јер овим именом Божјим апостоли чуда учинише и овако на, по речима божанственог Еванђелисте, поучише: „Ова су пак (чуда) записана да верујете да је Исус Христос Син Божји“ — ево нам вере, „и да верујући имате живот у име Његово“⁽¹⁴⁾ — ево нам спасења и живота.

с грчког Н. Д. Р.

Као да је јуче написано

Ретко се који од векова наше хришћанске цивилизације, по својој динамици, изузетним догађајима и збивањима на државном, политичком, економском пољу, може упоредити са овим последњим у другом миленијуму ове наше епохе. Два велика и тешка разарања космичких размера, милиони жртава, рушења и расељавања, зверства и нечовештва, свирепости и окрутности, које не познаје прошлост света, упоредо са невероватним техничким изумима, са човековим продором у непознато, његове су ближе особине и карактеристике. Прокламовани идеали правде, слободе, човечности, остајали су као нешто недостижно, имагинарно, магловито, неоствариво. Све ово снажно се одразило на психу свеколиког човечанства. Ниједан од претходних векова није постао такво и толико гробље идеја, философских и политичких система, и друштвених и државних организација. Многи покрети, економска и социјална стремљења, која су по својој догматичности и искључивости били неприкосновени и недодирљиви, срушили су се и нестали неповратно. Остала су само мучна сећања на доба у коме су владала, и на болне трагове које су оставили.

Та духовна врења, кретања и превирања, правилно вредновање политичких и културних идеала нису мимоишла ни наш народ. Изишавши из оба светска рата као победник са великим жртвама, обрео се у државној заједници већој од сваке коју је икад дотле у својој дугој прошлости имао. Један велики сан био је остварен! Сви Словени на Балканском полуострву напокон, нашли су се у једној држави. Југословенство је живело као идеал и водећа идеја, као државнички принцип читавих генерација интелектуалаца, јавних радника, студентске омладине, свештеника, државника и политичара.

У даном тренутку тај идеал је постао стварност, а онда се врло брзо уочило да између идеала и стварности постоји велика провалија и непрестив јаз. Ту стварност пророчки је изразио један уман песник те генерације:

„Вековима раздвојени,
раздељени на племена,
Сваки верник своје Цркве,
свака птица свога јата,
Ми смо главе приклањали
скиптру туђих суверена,
И у борби убилачкој кидисали
брат на брата“...

Ове пророчке речи, постале су, на нашу народну жалост, груба стварност. Одмах по оснивању нове државне заједнице, показале су се супротности. Сва настојања извесних мудрих државника и руководилаца остала су безуспешна. Друштвена трвења и неслагања достигла су врхунац у односима између Срба и Хрвата, погибијом њихових народних посланика у Народној скупштини јуна 1928. г. Дошао је још један тежак напад од стране Ватикана, понуђеним споразумом о регулисању црквених питања и права Римокатоличке цркве, у јулу 1937. г. Стари и опробани непријатељи су били на делу! На обзору нашег државног живота гомилали су се злокобни облаци. Хрвати осокољени и охрабрани дволичношћу својих политичких вођа, све отвореније захтевају већа права, истичући своју државност и прошлост. Августа 29, 1939. године, образована је Хрватска бановина, претеча фамозне, марионетске, зликовачке, геноцидне независне хрватске државе.

Осетивши куда воде оваква стремљења — са отвореним разбијачким намерама према тек створеној држави, за коју су се борили — српски интелектуалци, први људи од угледа, културни ствараоци, јавни радници, теолози, књижевници, професори, политичари, дипломате, новинари, оснивају Српски клуб и покрећу своје гласило: **Српски глас**. Душа и инспиратор акције био је правник, историчар и дипломата Слободан Јовановић, а сарадници најугледнија имена наше културе: благопокојни Владика Николај, Ава Јустин, књижевник Драгиша Васић, министар Милослав Спалајковић, проф. др Радмило Вучић и многи други. Лист

1) Д. ап. 4:12
2) 1 Кор. 12:3
3) Мат. 16:19
4) Пс. 76:4
5) Мат. 16:19
6) Д. ап. 3:6
7) Д. ап. 9:34

8) Пс. 89:17
9) Јов. 8:12
10) Д. ап. 4:12
11) Јов. 4:12
12) Филип. 2:11
13) 1 Јов. 4:3
14) Јов. 20:31

је био изразито национално оријентисан, у жељи да пробуди у народу родољубље и патриотизам, особине које су наш народ вековима красиле.

Покренут уочи самога рата лист није био дугог века. Ратни догађаји су прекинули његово излагање. Данаас су те новине права библиографска реткост и са њихових страница могу се прочитати редови и поруке пуне пророчког надахнућа, племенитог родољубља и пожртвовања. Из сачуваних бројева доносимо **два књижевна прилога**, успелих уметничких остварења. У првој је јасна алузија на наше узајамне односе са Хрватима, док је друга болан вапај за жртвама палим за отаџбину, њену срећу и будућност.

Историја се не понавља, за нас она овде тече; ту је међу нама. Читајући ова два књижевна прилога, са давно пожутелих листова **Српског гласа** тешко да ћемо се отети утиску, да су, можда, још јуче написани.

Два брата

Била су два брата,
„Два весела свата“ (како народ
каже)

Но, не лези враже,
Свадише се љуто око својих међа,
Па како инату савет не помаже,
Замало што једном не страдаше
леђа.

И да овај јачи не попусти мало,
Можда би се више о тој свађи
знало...

...Навалио један да се с братом дели:
А Мајка их мирила, и плачем,
Чак пред њих и клече.
(Јер грех је кад кривда невиног
уцвели.)

Па, кад је с неправдом превршио
јачем,
Она плану и рече:

Дакле тако, је ли? — А ко дом твој
сазда?

И ко му је основ подигао у крви?
И беше лу туђин до јуче твој газда,
И ко му сву силу уништи и смрви?
Да л' твој ропски плач?
Ил' твог брата мач?

Па сад шта би хтео?
Да растуриш кућу и узмеш свој део?
Размисли шта чиниш, довољно си
зreo...

Док је други ћут'о, мерећ' брата
кивно,

Одједном се смрче оно небо дивно,
И сунчеви златни сакрише се зраци,
Тешки, црни, страшни, к'о пропасти
знаци;

А брата су оба
Стајала без гласа, и пуни ужаса,
К'о два споменика изнад једног
гроба...

Ту и прича ћути, склапајући крила,
И не зна се каква Судба им је била...

(Српски глас од 30. новембра 1939. г.)

Порука са Авале

Устајте другови мртви из своје
постеље хладне,
Србији као жртви прилазе
хијене гладне,
Чује се урлик њихов, од кога се
коса диже,
Чељусти њихове зјапе и дах им
стиже ближе.

Купе се гладне сове да живу Мајку
кљују,
Шакали шкљоцају зубима и крв вам
свету псују.

Костури са Куманова, Битоља,
Бакарног Гувна,

Просути од царског Скопља, па до
Једрена шумна.

Витезови са гордог Цера, Рудника,
Гучева кобног
Устајте, час је куцнуо! Обијте врата
гробна.

Жртве Голготе Српске — албанских
мрачних гора,
Лешеве с тужног Крфа и
Средоземног мора,
Сени са острва Вида, најцрњих
наших дана,
Орлови са Доброг поља и са
Кајмакчалана.

Дижите из мрачног гроба безбројне
главе своје!
Авети црне се купе и око Србије
стоје.
Пружају зверски шапе у густом
црном роју,
Устајте свете сени, браните Мајку
своју!

Демон се Српства цери, спреман
да душе плени,
А Мајка наша стрепи, јер живи
синови њени
Презреше отаца мртвих образ,
понос и част
И борбу очајну воде за благо и за
власт.

Устајте свете сени, у бојни станите
строј,
Бранимо Мајку нашу и
грешни пород свој.

УСТАЈТЕ ДРУГОВИ МРТВИ
ДА ДАМО ЖРТВЕ НОВЕ,
МАЈКА СРБИЈА ПЛАЧЕ,
ХЕРОЈ ВАС СА АВАЛЕ ЗОВЕ!...

Српски глас од 14. децембра 1939. г.

М. С. М.

— SANE PRAETERITA DANT DOCUMENTA FUTURIS — За-
иста, оно што је прошло даје доказе за оно што ће бити.

— OCULOS HABENT ET NON VIDEBUNT — Имају очи а
неће да виде. (Псалам 115:5)

— Видимо ли само оно што желимо да видимо, стигли
смо до свога духовног слепила. (Мари фон Ебнер-Ешен-
бах)

— Нико није тако слеп као они који неће да виде. (Џо-
натан Свифт)

Ватикан и папство

Данас се веома често помиње Ватикан као символ државне власти. У кризним ситуацијама — као што је код нас и у Русији — Ватикан се до те мере политички и економски опредељује и активно ангажује, повезујући се често и са мрачним политичким и економским силама овога света. Стога сматрамо да неће бити на одмет и једно кратко објашњење и читаоцима „Каленића“ о Ватикану и папству кроз историју.

Ватикан је ДРЖАВА.

Ватикан је световна држава, стварана током историје, као и све друге државе света. Римски папа је ВЛАДАР ове државе. Ватикан је имао своје историјске успоне и падове, али је увек његове утицаје свету превазилазио његове државне границе.

Ватикан је постао символ папства и његове политике. Ашта је папство? Одвојено од Божанског Духа оно је сплет политике, економије, светских интрига. Један протестантски научник папство дефинише оваквим епитетима: „Папство је нови Вавилон, градитељ идолопоклонства, страшној сподоби незнабоштва. Оно је одуховљени пантеон у коме је свако кривоверје нашло своје састајалиште и своју домовину... Папство је маузолеј у коме је изложен леш изумрлог незнабоштва... Отпад од Бога је почео у Едену, а завршио се у Риму...“ (J. A. Wylie, *Das Doppelgesicht des Papsttums* — „Дволичност папства“ — прво издање 1854, а последње у Минхену 1969. г.).

Данас се под Ватиканском државом (Città del Vaticano) подразумева део који обухвата северозападни Рим у површини од свега 0,44 km² и са око 1600 становника, углавном свештенства свих народности, и државне администрације. Ватикан је најмања

држава овога света а, вероватно, најутицајнија. Ту је седиште папске владе и центар Римокатоличке цркве. Али ту је и центар политичке, економске и дипломатске активности моћника овога света и позорница за кулисных сплетки, које ће тек будуће генерације историчара моћи да дешифрују.

Између папе Пија XI и фашистичког вође Мусолинија, закључен је 11. фебруара 1929. године тзв. Латерански споразум, којим је Ватиканска држава, у садашњим границама, призната као међународноправни субјект са пуним суверенитетом и државноправним имунитетом. Држави припадају и многи поседи ван њених граница, које уживају имунитет. Међу њима је и летња резиденција римских папа — Кастел Гандолфо (градић на језеру Албано; површина комплекса је 55 хектара) и нека страна дипломатска представништва.

Организација државе и њен апарат су, у принципу, слични организацији свих модерних држава. Ватикан има своју дипломатску службу и амбасадоре (нунцијатуре) широм света. Издаје своје поштанске марке, кује свој новац, има своју радио-станицу и пропагандну службу, издаје информативне дневне новине *L'Osservatore Romano* (осн. 1861. г.) и сл.

Папство и папе.

У првим вековима хришћанства папе су били православни

Када говоримо о уздизању ауторитета Римске цркве и њеног епископа, из чега су у доцнијим временима поникле тежње и претензије о првенству ВЛАСТИ над другим црквама и епископима, треба да имамо на уму неколико важних чињеница, у раној цркви на којима су се заснивале овакве тежње:

Свако епископско седиште, које су основали апостоли, традиционално је уживало посебан углед. На Истоку се овом није придавао неки посебан значај, јер готово да и није било неког епископског седишта, које није основао неки од апостола. Међутим на Западу је римско епископско седиште било **једино** које потиче од апостола. По предању, често оспораваном од стране неких

православних и протестантских црквених историчара, АПОСТОЛ ПЕТАР је основао цркву у Риму и, опет по предању, брижно негованом и пропагираном на Западу, био њен епископ двадесет пет година.

Позивајући се на посебно место апостола Петра међу апостолима, латинска црква је развила један логички силогизам:

Петар је био ПРВИ међу апостолима,

римски епископ је наследник Петров на римској катедри,

закључак: Римски епископ је ПРВИ МЕЂУ ЕПИСКОПИМА.

Тачно је да је Римска црква „Мати-црква“ скоро свих помесних цркава на Западу. Имала је на свом челу много светих и разумних епископа, који су уживали углед у општој, нераздељеној Цркви у првим вековима њеног постојања. И ово је један од разлога посебног уважавања овог епископског седишта већ у раној Цркви, које су у доцније време погрешно интерпретирали.

На уздизање верског и духовног ауторитета и поштивања римског епископа утицале су и неке историјске чињенице. Наиме, највећи број црквених спорова и јереси, који су раздирали рану хришћанску Цркву, настао је у њеном источном делу. Зачетници су били најчешће поглавари Цркве. Навешћемо само неколико примера: Македоније је био цариградски епископ, али је био и јересоначелник учења да је Дух Свети створене создано Оцем преко Сина. Јерес је осуђена на Другом васељенском сабору у Цариграду 381. године. И Несторије је био епископ цариградски. Он је погрешно учио да је Дјева родила човека у кога се накнадно уселио Бог — Дјева није Богородица него човекородица. Ова је јерес осуђена на Трећем васељенском сабору у Ефесу 431. године. Диоскор, велики пропагатор погрешног учења о једној, и то само божанској, природи у Христу, које је осуђено на Четвртог васељенском сабору у Халкидону — био је епископ у Александрији.

С друге стране, западни део Цркве и њен епископ, били су у то време ПРАВОСЛАВНИ и велики заштитници ПРАВОСЛАВЉА. Многи од њих су ушли у календар као светитељи нераздељене Цркве и празнују се до данас како на Западу тако и на Истоку.

Само да наведемо један пример: Посланица римског епископа папе Лава Великог, Сабору у Халкидону, скоро је у целини обухваћена формулацијом овог Сабора (451. г.) о правој вери, против јеретичког учења монофизита. У доцнијим вековима су пропагатори ПРВЕНСТВА РИМСКОГ ЕПИСКОПА злоупотребили наведене историјске чињенице, дајући им димензију и тумачење које оне нису имале. Чистота православља римског епископа у првим вековима хришћанске Цркве, тумачена је као ДОКАЗ „неокаљане Петрове вере“, која је постала баштина његовог наследника.

Богохулна идеја и фалсификат Светог писма

На Првом васељенском сабору, одржаном у Никеји 325. године, поред формулисања догме о једнобитности првог и другог лица Свете Тројице — Бога Оца и Бога Сина — постављана је и видљива, земаљска организација Цркве. Издвојена су три велика хришћанска центра: Рим, Александрија и Антиохија (канон 6.). Јерусалиму је дато четврто место, из посебног поштовања према овом библијском граду, иако је био под јурисдикционом управом митрополита у Кесарији. На Четвртом васељенском сабору, одржаном у Халкидону 451. године, Цариграду „као другом Риму, седишту цара и сената“, дато је друго место у редоследу формираних великих патријархата, одмах после Рима. Римска катедра и њен епископ су уживали **првенство части**. Нико никада, по учењу Цркве, није имао првенство ВЛАСТИ. Сви су епископи и све локалне цркве биле једнаке. У Православној цркви је то тако остало до дана данашњег.

Под ЛОКАЛНОМ или ПОМЕСНОМ црквом се подразумева свака помесна хришћанска заједница на челу са епископом, у којој се врши св. евхаристија, односно, у којој је, у светој тајни причешћа, мистички реално присутан **цео** Христос, а не Његов **део**. Према томе, је свака оваква хришћанска заједница потпуна Црква. То је остало и до данас православно учење о Цркви, као Телу Христовом (тзв. евхаристијско учење) за разлику од латинског учења да су локалне, помесне цркве само **делови** једне опште, универзалне Цркве (универза-

листичка теорија), којој је, положици, на челу УНИВЕРЗАЛНИ епископ, римски папа.

Из наведене теорије су римски епископи дошли до богохулне идеје да се прогласе за Христове намеснике и то правдају погрешним тумачењем речи Христових изречених у Кесарији Филиповој, које је забележио еванђелист Матеј (гл. 16:18,19). Христос је упитао ученике: „Шта ви мислите, ко сам ја?“ А Симон Петар одговори и рече: „Ти си Христос син Бога живота“. „А ја теби кажем“, рече Христос, „ти си Петар и на овоме камену сазидаћу цркву своју и врата паклена неће је надвладати“. „Даћу ти кључеве од царства небеског и што свежеш на земљи, биће свезано на небесима, и што разрешиш на земљи, биће разрешено на небесима.“

Од старине је Црква учила и тумачила ово место код еванђелиста да су сви они који су се спасли вером у Исуса Христа примили кључеве Царства. Сви верници су Петрови наследници. „Ако и ми кажемо“, пише Ориген, „ти си Христос, Син Бога живог, тада и ми постајемо Петар“... (види: „**Примат апостола Петра, становиште Православне цркве**, издање „Каленић“).

Ко је недоследан — папа или Светог писмо?

Ако верујемо, онда тврдимо да у списима Светог писма нема нелогичности и недоследности. Немогуће је да Нови завет, не би јасно и недвосмислено навео податке ко је основ Цркве. О томе говори апостол Павле Коринћанима, не остављајући простора никаквој сумњи или шпекулацији. За себе Павле каже да је „градитељ“. „Ја сам поставио основ“, каже Павле. Какав основ? Павлов је одговор узвишенији од сваког неспоразума и домишљањег, натегнутог, „фалсификованог“ тумачења. „Јер темеља нико не може поставити осим онога који је постављен, који је Исус Христос“ (1 Кор. 3:11).

После овакве Павлове тврдње дали се може поставити питање о неком другом темељу Цркве, а да не посумњамо у доследност новозаветних списа?

Латини тврде да је апостол Петар једини основ на коме је сазидаана хришћанска Црква, и тако игноришу личност и дело самога Спаситеља.

Папа је Христов „намесник“. А право је дефинисано да је преношење власти, намесништво, у суштини одузимање власти правом управитељу. Регент, односно намесник, може бити **по праву** или **узурпацијом** власти. Не може се доказати да је Црква сазидаана на Петру, а још мање да је Петар ширећи истину еванђеља, организујући хришћанске заједнице и постављајући им епископе, једино у Риму учинио изузетак и поставио, не епископа, него апостола већег од себе, који ће постати Христов „намесник“. По праву или узурпатор?

У посланици Ефесцима (2:21), апостол Павле каже: „Назидани сте на темељу апостолâ и пророкаâ, где је **камен угаони сâм Христос...**“

Ако се говори о апостолима и пророчима као темељу, шта је онда са приматом апостола Петра? И он је овде обухваћен општим појмом апостола. Није издвојен. Нема ни наговештаја да му се придаје већи значај него осталим апостолима. Ако се мисли на личности, онда свих дванаест апостола чине **ТЕМЕЉ**. На основу латинског учења о преношењу власти, сваки од њих би могао имати свог намесника! Није нам онда потребан само један, Петров наследник, него и Јаковљев, Јованов, Андрејев... Како би изгледала Црква када би сваки од њих претендовао на универзалном првенству у целој хришћанској Цркви? Па ако, сагласно Павловој тврдњи да су **ТЕМЕЉ** и пророци, укључимо велике пророке Старог завета, па и оне мање, али велике носиоце божанске поруке, морамо да прихватимо само једну могућу истину: Стена на којој је сазидаана Црква, њен темељ и камен угаони може бити једино **сâм Христос**. Све остало је бесмислена шпекулација.

Интересантно је напоменути да је и апокалиптичка визија о Цркви у Јовановом Откривењу подударна са православним тумачењем места из Матејевог еванђеља гл. 16 стих 18, да је Петрова вера у Христа као Месију и Сина Божијег, темељ Цркве. Јован у Откривењу има визију Цркве у слици **ЈЕДНОГ** града. Овај град има дванаест каменова темељаца. На сваком од њих је уклесано име по једног апостола. Град има дванаест капија. Тумачи овога места су једнодушни да су свих дванаест апостола достојни да отворе „свету капију вере“, а не само апостол Петар. (Види Откр. гл. 21.)

Апостол Павле ништа не зна о Петровом примату. О томе не зна није дан писац велике библиотеке, која сезове Свето писмо. О томе незнани сам апостол Петар. Он је написао две посланице, а ни у једној нема ни наговештаја о неком његовом првенству. Он пише општинама у провинцији званој Азија:

„Презвитере молим, ја који сам СА-ПРЕЗВИТЕР... пасите стадо које вам је поверено...“ (1. Петрова 5:1,2). Дакле, исти сам као и ви — „симпрезвитерос“, САПРЕЗВИТЕР, и ништавише, каже апостол Петар. А у 2. посланици, коју пише из Рима пред своју смрт, Петар саветује хришћане „да се сете речи које су свети пророци казали, и заповести Господа и Спаситеља, које су вам предали ваши апостоли“ (2. Петр. 3:2).

Најзад, држећи се латинског фалсификованог тумачења Спаситељевих речи упућених апостолу Петру (Матеј 16:18,19) немогуће је разумети Христову последњу поруку, упућену СВИМА АПОСТОЛИМА, а не само Петру: „Идите по свему свијету и проповедајте еванђеље сваком створењу“ (Мк. 16:15). Сигурно је да подручје делатности апостола Петра није могло да буде веће од подручја осталих апостола — цео свет.

И СВИМА АПОСТОЛИМА ЈЕ Спаситељ дао дар Духа Светога и казао: „Којима опростите грехове, опраштају им се, којима задржите, задржани су“ (Мк. 28:19).

Дали су апостоли били заборавни, па се нису сећали тако важне епизоде када је Христос рекао Петру: „Ти си Стена (гр. „петра“ = стена) на којој ћу саградити своју цркву“? Истина, од тога догађаја је прошло доста времена. Апостоли са великом ревношћу постављају питање своме Учитељу: „Ко је, дакле, највећи у царству небеском?“ (Мт. 18:1). По латинском тумачењу, непотребно питање, које је Христос одавно решио. Не ради се ни о заборавности апостола ни о недоследности еванђелског излагања. Апостоли су знали да Христос није дао Петру никакво првенство. Да је то тако, сведочи и овај пример. На место апостола Јуде, који је издао Христа, апостоли бирају новог апостола. И Петар је међу њима. Али он се не усуђује да именује, или бар да дâ предлог за новог апостола. Да је он био кнез апостола и извор свих достојанства, како тврде Латини, он би за то био не само овлашћен него и

обавезан. Петар ћути. Апостоли **коцком** изабраше Матеја на место отпалог издајника Јуде.

И још један пример: На Сабору у Јерусалиму, двадесетак година после Спаситељевог вазнесења, апостоли решавају једно практично питање: да ли је обрезање предуслов уласка у хришћанску заједницу. Проблем решава Сабор, а не Петар. На Сабору председава апостол Јаков, а не апостол Петар (Дела, гл. 15).

Апостол Павле се отворено супротставља апостолу Петру, опет у вези са једним формалним проблемом у мисионарској делатности. „Успротивио сам му се у лице, јер је заслужио осуду“ каже апостол Павле (Гал. 2:11). Како би он то могао и смео ако је Петар стена на којој је основана Црква?

Неупуштајући се у навођење и других библијских доказа, треба да закључимо да папско првенство, наводно засновано на Петровом првенству нема основа ни у Светом писму ни у историји опште Цркве. Фалсификовано тумачење библијских текстова је папство искористило за практичне, профане циљеве, да би, најзад, дошло и до богохулне „догме“ на Првом ватиканском сабору 1870. године о **непогрешивости папе**, чије одлуке су „по себи непогрешиве и непроменљиве и за њих није потребна и сагласност цркве“ (А. Френзен, Преглед повјести цркве, Згб. КС. 1983).

Световна власт и уздицање папства

Рим је вековима био престоница огромног Римског царства, које се идентификовало са целом насељеном земљом — васељеном — као „орбис терарум“. Када је ова „васељена“ постала хришћанска, у Риму више није било цара. Тамо је столовао једино поглавар хришћанске цркве — римски епископ.

Цар Константин је 324. године пренео престоницу Империје на Исток, у Визант, мали градић, коме је дао своје име — Константинопољ. Чак и пре овог пресељења, Константин није резидирао у Риму, него у Тријери и Милану. Ни доцније, када је дошло до деобе Империје на источну и западну, цареви такозване Западне римске империје нису имали престоницу у Риму. Цар Хонорије је од 403. године боравио у Равени. Све је ово утицало на јачање световне власти

римских епископа, тако да је доцније, када су хришћански цареви западног дела Империје и пренели своје седиште у Рим, владали су у сенци световне моћи епископа римског. Као пример наведимо цара Валентина (425—455), који је био само извршитељ налога и жеља енергичног папе Лава Великог (440—461). Из оваквог политичког односа цара и папе, треба посматрати и царски едикт из 445. године у коме је римски епископ назван „управитељ целокупне цркве“ (Rector totius ecclesiae).

У едикту је наложено епископима и духовним лицима да му се покорвају. Ако не и састављач, али је сигурно да је иницијатор едикта био папа Лав, који је на двору имао велики утицај у формирању царске политике.

Нешто око сто година доцније (553. године) цар Јустинијан је знатно проширио права епископа Рима. Негде у исто време, на Западу је настао и монашки ред бенедиктинаца, који се током само једног века проширио целом Европом проповедајући апсолутну покорност римском епископу. И најзад цар Фока, дајући 606. године тижару (папску круну) римском епископу Бонифацију, издао је едикт у коме је овог папу назвао **универзалним епископом**. Ово је један од последњих царских едиката на који су се позивали папе у образлагању својих претензија на ВЛАСТ — у Цркви и држави.

Папа поглавар световне државе

У VIII веку је створена папска држава. Храбри франачки цар Пипин Мали, отац Карла Великог, на препад је заузео ломбардијске градове, на челу са Равеном, који су били под управом Византије. Кључеве освојених градова Пипин је великодушно положио на олтар цркве Светог Петра као дар и захвалност римском папи Захарији за помоћ у превратничком делу Пипиновог доласка на престо. Створена је папска држава, основ светској и световној моћи римских папа.

Захваљујући и ранијим сличним даровницама, римске папе су били најбогатији и материјално најутичајнији људи свога времена. Позната је изрека једног незнабожачког достојанственика из IV века, која илустрије папско богатство тога времена: „Поставите ме за римског папу, па ћу бити хришћанин“.

Фалсификати као подршка ВЛАСТИ римског епископа

Ради уздизања власти свога епископа, Римска црква се подједнако служила и фалсификатима докумената као и мачем.

Теорију „два мача“ папство је правдало бесмисленим тумачењем једног места у Лукином еванђељу (Лк. 22:38). Господ говори ученицима о страшним данима који предстоје. Исус сагледава своју смрт у изједначавању са грешницима. Пошто је он у таквом положају, и ученици су у опасности. Ученици нису схватили сликовито Христово изражавање о мачу као символу опасности и храбрости. Мислили су и имали у виду дословно оружје овога света. „Господе, ево овде два мача“. А он им рече „доста је“, што не значи да су два мача довољна, него „доста с таквим разговором“.

А папе измислише причу како им је Христос оставио два мача. Један, духовни, који задржавају за себе, а други, световни, који дају по свом нахођењу световним владарима. Папе су практично и веома брутално ову своју фалсификовану теорију претварали у дело. Међутим, овом приликом ћемо рећи нешто и о фалсификованим документима, који су вековима потезани као важни докази папске превласти.

Исидорови декрети

То је збирка докумената, исфабрикована у IX веку. Ту су закључци и одлуке раних сабора и папа. Непознати, али бестидни састављач и издавач наведених докумената „доказује“ да је римска епископска катедра од најранијих времена била узвишенија од осталих епископских седишта хришћанског света. Сагласно томе, и римски епископ има првенство и власт над осталим епископима.

Вековима се баратоло са „Исидоровим декретима“ као неприкосновеним и необоривим документом, све док, пре стотинак година, није доказано да се ради о грубом и смишљеном фалсификату.

Константинова даровница

Негде између 750. и 760. године настала је тзв. „Константинова даровница“, документ који је, такође, оди-

грао важну улогу у претензијама римског епископа да узурпира духовну и световну власт на подручју западног хришћанства, и покушајима да то учини и на Истоку.

Према овом документу цар Константин Велики, пресељавајући престоницу на Исток, западну половину Царства је завештао папи Силвестру (314—335).

Наведени документ је настао на легенди из петог века, према којој је цар Константин боловао од губе, али га је папа Силвестар излечио својим молитвама.

Много векова су се представници Западне цркве позивали на Константинову даровницу као на оригиналан документ. Међутим, доказано је да је „Даровница“ чист фалсификат или папе Стефана II (752—757) или папе Павла I (757—767).

„Константинова даровница“ као главни аргумент у полемици 1054. године

Колико су Латини веровали у доказну јачину наведеног документа сведочи и чињеница да је он уткан и у полемику непосредно пре раскола, или деобе Цркве на Источну и Западну 1054. године. Било је то овако:

Јужну Италију, која се налазила под црквеном јурисдикцијом цариградског патријарха и под државном управом византијског цара, окупирали су Нормани. Немац, папа Лав X (1049—1054) у насталом метежу види шансу да на окупиране области протегне своју црквену и државну власт. Византијски цар Константин IX Мономах (1042—1055) и његов јужноиталијански намесник Аргирос, покушавају да са папом склопе савез ради заједничке борбе против Нормана. Цариградски патријарх Михаило Керуларије (1043—1058) успротивио се посезању папе на његову јурисдикциону област. На видело дана се износе папске новотарије у цркви — догматске, литургичке и дисциплинске. Папа Лав IX шаље у Цариград своје делегате, ради преговора: Хумбертуса де Силва Кандида, канцелара Фридриха Лотариншког и архиепископа Петра из Амалфија.

Почетком преговора, на приговоре цариградских преговарача да Латинска црква уводи новотарије у црквену праксу, Хумбертус истиче „Константинову даровницу“ која

„доказује“ безуслован папин примат, а са тим и примат западних обичаја и учења, који су „једино меродавни и у складу са предањем, које је загарантовано и „Константиновом даровницом“.

Крај је познат. Патријарх није хтео ни да прими у аудијенцију ове надмене посланике. Стога је Хумбертус 16. јула 1054. године, пред очима свештенства и народа, за време Свете литургије, на олтару храма Св. Софије оставио „булу“ (одлуку) којом екскомуницира (искључује из црквене заједнице) цариградског патријарха, са узвиком: „Бог нека види и суди“ (Videat Deus et iudicat) и напустио Цариград.

Цариградски патријарх је екскомуницирао папске делегате. Интересантно је напоменути да патријарх Михаило Керуларије није екскомуницирао и римског папу. Наиме, папа Лав IX, који је послао у Цариград делегацију, умро је три месеца пре наведеног немилостивог догађаја. Нови папа Виктор II (1055—1057) изабран је 13. априла 1055. године, дакле читавих десет месеци после трагичног инцидента, који је био непосредни повод деобе Цркве, која ни до данас није изглађена. Нема чврстих података да ли је Хумбертус био овлаштен од папе да учини гест који је имао трагичне последице за Цркву и цео свет.

После деобе цркве 1054. године

После деобе Цркве 1054. године, папе су покретачи великих крсташких похода, освајачи и поробљивачи. У сећању Истока је остао Четврти крсташки поход. Уместо ослобођења Јерусалима од Селџука, Латини су срушили Византију и основали Латинско царство (1204. године). Венецијанац Тома Морозини је од стране папе **постављен** за цариградског патријарха! Унија („сједињење“) са Римом је наметнута огњем и мачем.

У шеснаестом веку је Лутер подигао у Немачкој револуцију против злоупотреба папа у Цркви. Латинска црква је изгубила огромне области. Немачка, Швајцарска, Холандија, скандинавске земље, па најзад и Енглеска, заувек су се одвојиле од папе и његове цркве. Да би се надокнадио губитак, папство је **интернзивирано своју пропаганду у областима православља**. Служило се свим средствима, легалним и нелегалним.

Унија и унијаћење је постало стварност. Унионистичким сабором у Брест-Литовску (1596) папство је славило победу у словенским земљама. А та „победа“ је значила страдање, крв, мучеништво, које још увек траје...

У овом кратком осврту наведени су само исечци из дуге историје папства. Заобиђене су личности папа, међу којима је било и светитеља и развратника. Завршили бисмо ова разматрања Хумбертусовим речима: „Бог нека види и — суди“.

Јован Ђ. Олбина

„Историја унијаћења Срба у Жумберку“

Промоција Швикерове књиге у Берлину

На Крстовдан-одржана је промоција студије „Историја унијаћења Срба у Хрватској“. Дјело је написао Јохан Хајнрих Швикер, а штампано је 1874. у Бечу. Књигу је са немачког на српски превео и предговор написао Никола Живковић, а објавила ју је изда-

вачка кућа „Каленић“ — издавачка кућа Епархије шумадијске, Крагујевац, 1991. године. Промоција је одржана у Српској православној цркви Свети Сава у Берлину, уз присуство великог броја Срба, који живе у немачкој метрополи. Кратак и надахнут говор о том питању дао је свештеник берлинске парохије, отац Драган (Секулић); истакао је, да му је посебно драго, да преводилац потиче из Жумберка, дакле, краја о коме нам говори Швикерова студија. Срби су из тога подручја у осамнаестом вијеку присилно преведени на унију. Преводилац је дао кратак историјат унијаћења, које је Римска црква проводила у православним земљама. Након тога, присутни су поставили многа питања у вези са црквеном унијом. На крају, многи су изразили жељу да се сусрети овакве врсте приређују што чешће. Осјећа се жива потреба за оваквим и сличним културним садржајима. Вриједност ове студије је у томе, да је писао један страни, непристрасни историчар, који се у своме раду служио изворним документима, повељама и историјским књигама. Зато не зачуђује, да се ова студија убраја у стандардна дјела свјетске историографије, кад је у питању проблем уније у Војној крајини. Швикер је проучио сву релевантну грађу, која је похрањена у бечким и пештанским архивима. На основу тих извора јасно произлази, да су Жумберчани у огромној већини били Срби и да су исповједали православну вјеру. Исто тако стоји ван сваке сумње, да је Католичка црква Жумберчане насилно поунијатила.

Никола Живковић, Берлин

1735. године, а црква је живописана 1736. године. Манастир је подигнут на старим темељима јер је на истом месту био манастир који је порушен од стране Турака. Најстарији писани податак о овом манастиру сачуван је у Врдничком поменику с краја 16. и почетком 17. века.

На црквенонародном сабору одржаном 1731. године у Сремским Карловцима, приликом избора митрополита Вићентија Јовановића, дошао је и игуман Леонтије, старешина манастира Драче, као делегат свештества из Крагујевца и околине.

За време Кочине крајине (1788-1791) монаси овога манастира били су се експонирали у корист Аустрије.

Када је капетан Коча Анђелковић био потучен у Јошаници, повукао се у манастир Драчу. Манастир је делио судбину свога народа. Када су ови крајеви запустели, запустео је и манастир; и када су почели да се насељавају — оживео је и манастир, и постајао је жариште духовне културе и просвете за читав овај крај.

Први конак је подигнут за време прве владе кнеза Милоша (до 1838), а други је подигао Тома Вучић Перишић. Тома је обновио и цркву и подигао чесму.

Своју најновију обнову овај манастир је доживео за време управе мудре и надалеко познате игуманије Јелене, која је у овај манастир дошла 15. августа 1958. године, са својих 16 сестара. Обновила је у потпуности запустели манастир Драчу, а уснула у Господу 1970. године.

Игуманија Февронија је наставила дело игуманије Јелене на унапређењу манастира Драче. Подигла је изнова конак који је освећен 8. новембра 1978. године. Исте године 24. децембра, освећена је и капела Св. Марије Магдалине. Иконе за иконостас капеле израдила је сликарка монахиња Јефимија, сестра манастира Драче.

Манастир Драча, чија је историјска судбина била везана за историју и судбину српског народа, доскоро је био мало познат, не само даљој већ и ближој околини. Разлог је тај што је овај историјски споменик имао врло лош прилаз. Прошле 1991. године манастир Драча је добио асфалтни пут. Управа манастира је приредила гостопримство за стотину званица, на челу са Господином епископом Савом, када је у месецу октобру пут био завршен и пуштен у саобраћај. Свима, који су помогли да манастир Драча дође до пута, сестринство ове свете обитељи, са својом игуманијом Анастасијом, топло благодари.

Манастир Дивостин

На шестом километру пута који води из Крагујевца за Горњи Милановац, налази се манастир Дивостин.

Подизање прве по реду цркве везује се за Византинце, који су храм посветили **св. цару Константину и његовој мајци св. Јелени**. Друга, пак, по реду црква је из времена св. деспота Стефана Лазаревића, када су подигнуте многе цркве у Србији. Сви су

Грађевинска делатност и освећења у манастирима

Манастир Драча

На путу Крагујевац—Милановац, у насељу Драча, налази се древни манастир Драча, са црквом посвећеном **св. оцу Николају**. Сазидао га је оберкапетан Станиша Млатишума

изглед да је манастирска црква порушена за време аустро-турских ратова 1739. године.

Иницијативу за обнову манастирске цркве дало је братство манастира Драче 1861. године. Обнова цркве је завршена до 1872. године.

За време Другог светског рата црква је препукла и временом је морала бити затворена. Од 1965. године, чувена игуманија драчка Јелена, са својим сестринством, предузела је кораке да се сазида нова црква.

Последњу Литургију у старом храму одслужио је — на Пресвету (недељу пред Св. Илију) 1969. године — блажене успомене епископ шумадијски Валеријан. Планове за нову цркву израдио је др Драгомир Тадић, архитекта из Београда, а већи део средстава је дао поч. Вељко Максимовић, из Лондона.

Нова црква је посвећена Благовестима а освећена је 30. маја 1974. године од стране епископа Валеријана. Иконе за нови дуборезни иконостас је израдила Јефимија, монахиња манастира Драче.

Храм је живописан 1979/80. године и освећен 13. априла 1980. године од стране Преосвећеног епископа Саве, чија је жеља била да се Дивостин живопише.

Игуманија Февронија је, благословом епископа Саве, предузела кораке да се у Дивостину подигне велелепни конак какав је потребан овом манастиру, имајући у виду његову улогу. И на Други дан Духова 1980. го-

дине епископ Сава је извршио освећење темеља будућег дивостинског конака. Конак је рађен солидно и врло квалитетно. Када је све било завршено и конак опремљен новим намештајем, извршено је освећење истог 21. септембра 1986. године. Освећење је извршио епископ Сава са својим гостом митрополитом Дамаскином из Женева, а уз учешће великог броја Крагујевчана, поштовалаца манастира Дивостина, и других гостију и званица. Конак је пројектовао арх. Радослав Прокић, из Крагујевца.

Манастир Јошаница

На десетом километру од Јагодине, у подножју Црног врха, идући према западу, испод села Прњавора, са леве стране Јошаничке реке, између брда Чукаре и Равног гаја, у врло живописном пределу налази се древни манастир **Светог Николе** — Јошаница.

Предање и народна традиција везују постанак манастира за кнеза Лазара и његово доба. Предање каже да је кнез Лазар подигао Јошаницу да би се у њој венчао са Милицом.

Према другом народном предању говори се да је у време кнеза Лазара живео у близини испосник по имену Јоша, и да је по њему добио име не само манастир него и река која протиче поред њега. Но народно преда-

ње, које је ишло с колена на колена, садржи у себи доста истине, бар што се тиче времена из кога је настао првобитни манастир.

Најстарији писани податак о манастиру датира из 1786. године, када је извршена обнова храма.

За време аустро-турског рата 1788. године манастир Јошаница је био спаљен, а обновљен је 1793. године. Манастир је поново паљен и рушен у време Карађорђевићевих борби за ослобођење од Турака.

Све до 1854. године Јошаница је била метох манастира Каленића.

Своју потпуну обнову Јошаница је доживела под управом игумана Јустина године 1856—1857.

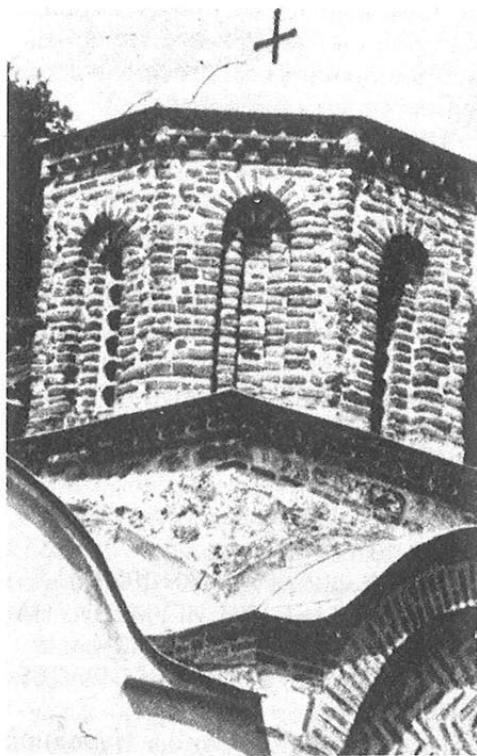
За време српско-турског рата (1876—1877) Јошаница је своје зграде уступила за болнице.

У време Првог светског рата Јошаница је помагала рањенике и оболеле ратнике, који су били смештени у тридесетак болница у Јагодини.

Непосредно после Другог светског рата срушена је припрата манастира Јошанице, јер је претила опасност да се сама сруши. Затим је постављен под од камених плоча, а 1968. године изведени су најнужнији радови на санацији и конзервацији храма. Ископавањем и уређењем терена око цркве извршена је дренажа. Са три стране постављен је потпорни зид. У 1969. години настављено је са радовима на обликовању аутентичне архитектуре, где су сви уништени делови на архитектури враће-

Источна страна
новог конака
у Дивостину

Купола манастирске цркве у Јошаници

ни у првобитно стање. Исте године, екипа сликарско-конзерваторских стручњака завршила је коначно откривање јошаничког живописа. Наредне 1970. завршена је конзервација живописа у површини од 90 m².

Пре десетак година, тачније у времену од 1981—1985. године, старешина манастира Јошанице о. Макарије добија натраг национализовану економску зграду, и исту преуређује у манастирски конак, јер је стари био неупотребљив. Завод за заштиту споменика културе није имао средстава да га рестаурира. Радови су трајали четири године и веома солидно су изведени. Новооформљени манастирски конак садржи: зимску капелу, библиотеку, салу за народ, владичански салон, собе и све пратеће просторије за манастирске житеље и госте.

Прошле, 1991. године образован је одбор који носи назив: „ДРУШТВО ЗА ОБНОВУ КОНАКА МАНАСТИРА ЈОШАНИЦЕ“, који је решио да стари конак презида у истом стилу, а што му је и пошло за руком. Пре почетка радова дошло је до сусрета Његовог Преосвештенства епископа шумадијског господина др Саве са члановима Одбора, на чијем челу стоји председник Скупштине општине Јагодине Јован Цветковић. Били су позвани и представници радних организација из Јагодине, који су понудили своју помоћ у материјалу и новцу.

Освећење темеља обављено је свечано 5. октобра 1991. године, после Св. литургије коју је служио Преосвећени епископ Сава са свештенством из Јагодине и околине. Овим је отворено још једно ново и позамашно градилиште у Шумадијској епархији.

Радови су текли по плану и у сагласности са Заводом за заштиту споменика културе из Крагујевца. Надзорни органи и стручни саветници су: архитекте Малиша Миленковић и Ратко Комарек и М. Ристић, техничар.

До јесени урађена је прва и друга плоча и на конаку. И у овој години радови ће, ако Бог да, тећи без застоја...

МАНАСТИР КАЛЕНИЋ

У живописном Левчу, у шумовитој дубодolini, под огранцима Гледићких планина, на 30. километру од Јагодине, недалеко од села Опарића, налази се манастир Каленић са црквом посвећеном **Ваведуњу Пресвете Дјеве — Богородице**. Манастир је подигао протодовијар (пехарник) Богдан са двора деспота Стефана

Лазаревића. На северном зиду црквене припрате насликана је цела ктиторска композиција: Богдан са женом Милицом и братом Петром, а испред њих, као посредник, стоји деспот Стефан који приводи ктитор-дародавца Пресветој Богородици, коме посвећује своју задужбину.

Крајем XVII века манастир је, како изгледа, запустео. Почетком XVIII века дошли су монаси манастира Мораче и обновили га.

Манастир, који је грађен између 1407—1413. године, зидан је у стилу моравске школе где је највећа пажња поклањана фасадама грађевина. Каленић је најлепши и најбоље очувани споменик ове оригиналне декоративне школе и пример најраскошније декорације моравског стила.

У доба Кочине крајине манастир је био значајно упориште устаника. Године 1811. Каленић је посетио Вожд Карађорђе. Велики догађај за манастир збио се 28. децембра 1815. године, када су у Каленић пренете мошти краља Стефана Првовенчаног из сремског манастира Фенек. Године 1818. Каленић је посетио и кнез Милош Обреновић.

Црква манастира Јошанице

Када је пре Првог светског рата за старешину манастира Каленића дошао архимандрит Никон, он је наредио да се уклони припрата која је била дозидана 1806. године и ружила цркву. Архимандрит Никон је подигао велелепни конак који је све доскоро био национализован. Због тешке ситуације у Каленићу се најмање градило од рата па наовамо. Прошле године отпочела је генерална обнова великог конака који је предат манастиру у страшном „запустјенију“.

Прошле године, у септембру, формиран је одбор за обнову Конака и исти броји 26 чланова са подручја општина: Рековац, Јагодина, Крагујевац, Аранђеловац, Параћин и Кру-

шевац. Председник Одбора је г. Радомир Ђорђевић, директор ПТТ из Рековца.

У првој фази обнове Конака изведени су следећи радови:

- препокривање целог Конака медитеран-црепом;
- израда нових бакарних олука;
- постављање ламперије;
- освежење фасаде Конака;
- израда гелендера и заштитно премазивање спољне дрвенарије;
- поправка и фарбање фасаде звонаре и главне капије;

У манастиру је, пре наведених инвестиционих радова, уведено централно грејање — финансирано из сопствених средстава.

Из старе архиве манастира Јошанице

АРХИПАСТИРСКА УПУТСТВА МИТРОПОЛИТА АГАТАНГЕЛА

Почетак XIX века је најбурније доба наше националне и црквене историје. Вековни сан покорне раје — ослобођење од Турака — почео се остваривати Првим српским устанком. Учешће Цркве и црквених људи у тим догађајима је великих размера: они су народне вође, по потреби дипломате, први законодавци и законписци, судије, администратори, борци са оружјем на бојноме пољу, а пре свега духовници и пастири својој пастви.

Један трагичан момент од 13. септембра 1766. године, од другог укидања Пећке патријаршије, лишио је нашу свету Цркву њене националне јерархије. Од тога доба на епархије у нашој земљи долазе као епископи искључиво Грци, који су нашој црквеној и националној историји оставили мучне успомене, познати под именом: фанариоти. Сва њихова пастирска делатност и брига сведена је на стицање материјалних добара, због чега су били на лошем гласу како код српских власти, тако и код својих епархијана.

Вођ Првог српског устанка — Карађорђе — није имао времена да се бави уређењем црквених питања, с обзиром да је његова држава трајала у времену од 1804. до 1813. године. То ће поћи за руком вођи Другог српског устанка — Кнезу Милошу. И један и други су жарко желели да се ослободе Грка, чијим радом нису били задовољни, и у чију искреност и оданост никада нису веровали. Кнез Милош је желео после смрти Дионисија II, да се за митрополита београдског и српског изабере Мелентије Никшић, а за шабачког епископа протосинђел Гаврило. Цариградски патријарх није на то пристао. Рђаво искуство са епископом Мелентијем Никшићем, натерало је Кнеза Милоша да прихвати за митрополита Србије Грка Агатангела, који је у Србију дошао 1816. и у њој остао до 1826. године. (Др Ђ. Слијепчевић: Историја Српске цркве, Минхен 1966, II књ., стр. 356-357.)

Историјски извори сведоче да митрополит Агатангел није био лош човек, и да се са њим могло радити. Кнез Милош није много марио за црквене каноне, али се са новим митрополитом добро слагао. Агатангел је био присутан у Скупштини која је 6. новембра 1817. године прогласила Кнеза Милоша за наследног Кнеза Србије. (М. Ђ. Милићевић: Кнежевина Србија, стр. 18.)

У архиви манастира Јошанице сачуван је један документ од 24. маја 1918. године, циркулар-посланица, коју је митрополит упутио свештенству и вернима, а који се бави питањима уређења верског, породичног и друштвеног живота, међусобних свештеничких односа, живота мона-

ха по манастирима, пријема монаха без уредног канонског отпуста, о самовољном напуштању и преласку из једног у други манастир и сл.

Морално стање нашег народа у устаничкој Србији није био задовољавајуће и на потребној висини. Наши историчари и етнологзи сликају то раздобље тамним бојама. У жељи да на том питању уведе реда митрополит је упутио ову своју посланицу, чији се оригинал сачувао до данашњег дана, после пуне 173 године!

МИТРОПОЛИЈА БЕОГРАДСКА, 24. МАЈА 1918.

ЧЕСТЊЕЈШИ АРХИМАНДРИТИ, ПРЕПОДОБЊЕЈШИ ИГУМЕНИ, НАСТОЈАТЕЉИ И ЈЕРОМОНАСИ, МИР ВАМ ОД ГОСПОДА БОГА СВЕДРЖИТЕЉА!

По указу из Собранија Народног од 14. сего мјесјеца, текућача године, с потврђенијем нашим обичним, јесмо закључили да у будућих родитељеј за кћери и сестре своје, више од 25 гроша од жениха узети не могу; и ако би се гди год случило, да родитељи више од горе поменуте цене заишту, ни под који начин да га свјашченик венчао није. И који би свјашченик ову заповест и слѣдујушчеје пунктное приступио, и точно исполнити не би хотјео, онај ће од Нас острјејше наказан бити.

1-во: По узакоњеном 4-ом Народном пункту, у будушче кои християн дјевицу или вдову просио буде, абије (одмах) свјашченику да јави да је намерава просити, и тако његов свјашченик дужан је абије (одмах) и без свакога изговора и пренебрежења с женихом и једним сеоским кметом у дјевице или вдове у дом ићи, да буду у присуствију при прстену жениха, и дјевицу тачно да испита, да не би имали какво сродство или кумство измежду себе, и имају ли вољу једно за друго узети се, и ако они својевољно буду хотјели без насилја родитељског и прочих од обе стране, тако да их свјашченик вјенча; а иначе ако свјашченик у присуствију не би се трефио, или не би га хотјели призвати, при дарованију дјевице на прстену, да се ни под који начин усудио није вјенчати.

2-го: По 6 Пункту Народног учреденија, дјевица која за момка побегла буде, или момак који би дјевицу отео, свјашченик ни којим начином да нема вјенчати, и који такве вјенчао буде лишиће се свога чина.

3-ће: У 7 Пункту народног учређења, која дјевица или вдова испрошена буде и други је препроси, ни под који начин да се усудио није ниједан свјашченик препрошену вјенчати, и који би свјашченик препрошену вјенчао, онај ће се своје нурије (парохије) лишити.

4-то: Ниједан свјашченик да се усудио није у туђу се парохију мјешати, нити из туђе парохије крстити, вјенчати и прочаја. Примјечаније: У случају нужном може крстити, а потом паре да врати парохијалном свјашченику натраг.

5-то: Калуђер или поп био по нашој Епархији просити да нема без Нашег и верховног Књаза власти допуштења.

6-то: У будуће хришћани најпре код духовника да се исповеде, а потом да се причесте, а без исповести да немају се причестити, изван до невиних дечице до 12 љета, и то сваки свјашченик својим парохијанима да јави.

7-мо: Особито потврђавамо у будуће калуђери да се усудили нису из манастира у манастир без Нашег допуштења ходити, и који би калуђер из једног у други манастир дошао, настојатељ дужан је да њега таким испитати, има ли од епархијалног архијереја писмо, и не буде ли имао абије (одмах) својему архијереју да га пошаље.

8-мо: Страни калуђер такођер који би у будуће у буди који манастир дошао, тако настојатељ да га испита, и извиди овидјетелство и куд намерава и више од 24 саата у манастиру да га не држи, развје (него) ко Архијереју за даљна испитанија и намјеренија да га пошаље.

Овије осам пунктова особито препоручујемо настојатељем манастирским да добро на уму држе, и нигда да неизостане Народу опомињати, и калуђере на пут спасења настављати, да се једанпут овај худи обичај из хришћанског народа истреби.

Из Митрополије Београдске, 24. Маја 1818. г.

Митрополит Агатангел

АКТ МИТРОПОЛИЈЕ БЕОГРАДСКЕ ИЗ 1822. Г.

ОДОБРЕЊЕ ЈОШАНИЧКОМ ИГУМАНУ ЈЕВСТАТИЈУ КОНСТАНТИНОВИЋУ ДА МОЖЕ СКУПЉАТИ МИЛОСТИЊУ ЗА МАНАСТИР

Благородни господо Главни Кнезови, благовјерјни свјашченици, почтенородни кметови, трговци ху-

дожници и сви прочи благословени хришћани обрјетајушчихся у нахији ћупријској.

Благодат Вам и мир од Господа Бога Вседржитеља а од Нашег смиреннија благослов и опрошченије.

Познато је свакому благочестивому хришћанину да је милостиња највећа и благопријатна добродетель по свјатому Писанију говорећи: Блажени милостиви јако ти помиловани будућ, а милостиња избавља душу од смрти, и покрива множество грехов. Того ради с поразумјенијем верховног Књаза дозвољавамо и сему игумену Јевстатију Константиновићу из манастира Јошанице по ради милостињи прохотити: дакле препоручујемо га Вам о благословени хришћани, бисте га свуд с љубовију и радостију примили и подадите јему милостињу јелико (колико) Вас Господ Бог Вас просвјетит и Дух Свјати вразумит, и помогите јему со словом и дјелом за свакоје доброе дјело да и вам Всешчедри Творец даруе здравје живот и срећу у сваком добром дјелу напредак, потом да сподобит Вас Преблагви Владика Христос и Царствија Небеснаго получите — Амин.

МИТРОПОЛИЈА БЕОГРАДСКА У
КРАГУЈЕВЦУ 18. СЕПТЕМБРА 1822. г.

Врховни Србије Књаз
Милош Обреновић

Агатангел м. Београдски
богомолец

ОПШТЕЖИТЕЉСКОГ МАНАСТИРА
ЈОШАНИЦЕ

ОД КОНЗИСТОРИЈЕ АРХИДИЈЕЦЕ-
ЗЕ БЕОГРАДСКЕ
ПРЕПОДОБНОМ НАСТОЈАТЕЉУ ЈО-
ШАНИЧКОМ ЈУСТИНУ

ПРЕПОДОБНИ НАСТОЈАТЕЉ!

Рјешенијем Архијерејскога сабора донешеном у засједанију ове године држаном Манастир Јошаница стављен је у ред општежитељни манастира зато што је своје годишње приходе знаменито умножио и благостојаније свое узвисио.

Преподобију вашем јавља се ово Рјешеније ради знања и одсадашњег управљања.

У Београду, Новембра 1854.
М. К. Н.

Архиепископ Београдски и
Митрополит Србски
Петар

ЗАПИС О ПРВОЈ ОБНОВИ МАНА-
СТИРА ЈОШАНИЦЕ

Извољенијем Оца и поспјешенијем Сина и Спаса и совершенијем Свјатаго Духа, обновисја сија обитељ Јошаница, храма иже во Свјатих Оца Николаја трудом и иждивенијем јеромонаха игумена Алексија Тодоровића и сродни брата јего протопрезвитер Јован Поповић от мјеста Јагодине и ктитори књази Добросав и Бошко, при митрополиту Јоаникију Белградском у нужное времја при турецком цари Абдул Хамид, от Рождества Господа Бога 1786 (и црквенословенским словима уписано) индикта 1. мјесеца Априлија 27, круг сунца 14, луне 17.

ТУРСКИ ДОКУМЕНТ

С поздравом доставља се Пресвјетлој Велемочној ми браћи спахијама јошаничким:

Осим годишњег шеријатског десетка сазнајем да убирате годишње по двадесет и пет гроша манастирског пореза од свештеника Манастира Јошанице у селу Башићи (?) са нашег тимарског подручја. Познато Вам је да је гоња сума незнатна, а кад би било потребно сакупљати овај порез, да то свакако не би се овако незнатна свога (25) гроша убирала а овај је износ само шеријатски десетак, те док будете добили овај распис да одмах престанете са овом наплатом и беривом што је и моја пријатељска жеља.

5. Мухарема 1233. по хиџрету (1855.г.)

Халид раб Божји
Хаџи Мехмед Халид,
пуковник округа

Напомена уз турски документ:

По шеријатском праву држава је непосредно убирала дажбину, од које је један део ишао на војно управ-

не потребе, а други централној благајни. Тимарско правни систем на овим спахилуцима није завођен, и зато се и ови порези и манастирске дације ускраћују локалним тимар сахибијама. (Др Мирко Мирковић: Правни положај Српске Цркве под турском влашћу, Београд 1965, стр. 174.) Превод са турског језика се налази уз оригинал.

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ МАНАСТИРА ЈОШАНИЦЕ У 1867. ГОДИНИ

ПРЕЧЕСТЊЕЈШОЈ КОНЗИСТОРИЈИ ЕПАРХИЈЕ БЕОГРАДСКЕ

Број 59

21. Октобра 1867. г.

у Јошаници

Сходно смислу преписа пречестњејше Конзисторије од 14. Окт. 1867. год. КБр. 2978 подступивши ја доле потписани у свему најточније предпхваљеној Конзисторији одговарам и то:

1. На прву тачку којом се пита: кад је манастир и које године сазидан саграђен? Одговарам: да никаквог надписа нема, ни у храму ни споља на истоме, већ по казивању седокосих стараца, да је Књаз Лазар у овом манастиру Јошаници бракосочетан. Сматрам да од 400 година да имаде и више, а по Историјама, велим, знаће се и боље.

2. Манастир је на своме месту и данас од како је саграђен јер је стално непокретан.

3. Што је од тврдог материјала сазидан, који још имаде и зданија друга, која ће се у 12 точки овог одговора описати.

4. Као што се не зна кад је манастир Јошаница саграђен (оштећено у самом оригиналу).

5. Трошкови нису били од приреза народног, ни од манастира ни из општинске касе, пак од добровољних прилога.

6. Овај манастир има и своју парохију села: Лозовик, Мишевић, Црнче, Каленовац, Сиоковац, Међуреч и Прњавор, а домова свега 245, која манастиру оване за богомољу долазе.

7. Под управом Господина Јустина у години 1856. и 1857. реперирани је овај манастир, утолико што је препрата отворена, кров цинкплеком препокривен и прозори проширени, будући да су сасвим узани били и то је све учињено прирезом народним.

8. Манастир имаде изглед што се строја и качества тиче његовог и изглед спољашњи бољи је сад због што је препокривен цинкплеком и што га заличују два кубета, која су и она са цинкплеком покривена, а тороњ је одвојен од цркве на дирецима који су од земље са једним бојем (темељем) подзидан и на коме су три звона намештена. Ова звона дата су на поклон манастиру у години 1832, за част и спомен што је блаженопочивши Књаз Србски Милош Обреновић I код овог истог манастира са великим везиром Марашли Али Пашом године 1815. мир закључио, који је у Ћуприји учињен пре тога.

9. Речени манастир на врло лепом месту је, постоји у шуми између села Црнча и Лозовика, у растојању од вароши Јагодине 2 сата, а од поменути села по полак сата.

10. Изнутра манастир није измалан, но доцније просто темпло израђено и намештено.

11. Што се потребних утвари црквених тиче, такве потпуно имаде: сирјеч (то јест) књига, свештени одежда, путира, дискаса, крстова, дарохранитељница, полијелеја и остале потребне нуждне.

12. Као што је речено у трећој тачки овог одговора притјажива (поседује) овај манастир од имања следећу:

а) Један конак на два боја, и овај је на доњем спрату од тврдог а горњи од лаког материјала сазидан, у коме се наоде (налазе) свега девет одељења, осим доксата на горњем боју, и озиданог од камена на дољњем боју подрума, поред тога:

б) Једну особену кухињу са две собе за служитеље, а међутим и једну просту кућицу изван манастира, једну качару и једну шталу за коње.

в) Од непокретних добара имаде манастир 2 винограда, до 40 мотика, 50 дана које ораће земље које пак косаће земље и 500 дрвета шљива од прилике на пет дана орања и једну воденицу са једним витлом. Даље

г) Имаде манастир овај и један забран у загради од 14 до 15 дана ораће земље.

д) Жирородну планину коју Комишија по височајшој наредби од 26. новембра 1847. Бр. 1999 у простору два сата дужине и један сат ширине осинорила и манастиру уступила, дакле,

е) Од свију добара што су под тачком а, б, в, г и д означене особито кад жир роди, може овај манастир имати 10 до 12 иљада гроша чарш. годиш-

ње осим парохијалног прихода а са овим 12 до 15 иљада гроша чарш. добити на послетку.

Храм цркве Манастира Јошанице је Св. Отац Николај а у овоме се сабор купи сваке године највише о Великој Госпојини.

Милан Милићевић,
окожни прота

Манастир Јошаница је имала, као и сви наши манастири дугу и бурну прошлост. Страдала је са Српским народом и васкрсавала са њим, увек будна над његовим интересима и његовом судбином...

Милорад Милошевић,
протојереј-ставрофор

Монах Валеријан Бошњаковић као родољубиви песник

На монашком гробљу манастира Жиче, поред чувеног мисионара архимандрита Севастијана Дабовића, борави вечни сан монах Валеријан Бошњаковић, професор Београдске богословије, песник и књижевник. Његово књижевно дело обимно је и разноврсно. Писао је стихове и прозу, и из тих редова растурених на страницама **Гласника и Манастирске речи**, може се упознати његова дубоко емоционална и богата песничка душа. Он осваја стилем, темама и обликом. Занимљив је кад пева о страдањима и патњи, о снажним прегнућима Духа ка Вечности и бесмртности, о таштини земаљског света, о варљивости и пролазности његове среће. У целини посматрана то је племенита лирика сете, дискретна и интимна, високо рафинована, поезија срца и интелекта, са јасно израженим знацима трагике и песимизма. Пре њега нико није дао такве стихове српској књижевности. Његов бол је израз метафизичког подухвата, чежње за Небом, вечито жуђење и неостварене. Та чежња бивала је све јача и силнија уколико су га, изгледа, материјал-

не незгоде и неизлечива болест прогонила као авети. Пред хоризонтом нових беда и патњи у „Долини плача“, он — изражавајући вечиту трагедију двојаког света у души и бићу човековом, метафизику и онтологију греха и страдања — пева:

„И силне ме страсти ко орлови
љути,
Трзају, трзају, ватром очајања.
О, где ли ће моји да срвше пути?
Где ћу мир да нађем свршетак
постања?...“

У Пастирској речи (недељном листу религиозно-моралне и поучне садржине за свештенство и народ; уређивао га београдски прота Петар Милојевић) штампане су му ове песме: „У Манастиру“, 28. јуна 1909; „Искушеникова песма“, 18. октобра 1909; „Свети Роман“ 22. новембра 1909; „Царска капела у Раваници“, 4. јула 1910; „На манастирском врелу“, 11. јула 1910; „Манастирске руже“, 1. августа 1910; „Кола су већ спремна“, 26. јула 1909. године. У истом листу у наставцима у току 1910. објавио је прозни састав: „Бура иде, опет иде“... а у току 1911. г. угледао је света и прозни састав: „Сфинкс“.

У свим овим песмама дошла је до изражаја његова истинска и дубока религиозна природа. У сталној борби са телом, у савлађивању страсти и искушења, у чежњи са Христом, за местом где влада истинска срећа и непрекидно блаженство, монах Валеријан је дао бисер стихове наше религиозно-рефлексивне поезије. Његове песме се и данас читају са задовољством, разумевањем и пажњом, јер су заједничке и иманентне свима онима, који би, такође, попут Монаха песника, хтели:

„Што даље од доље где се плаче,
тужи,
Што даље од мука, скитања и
гроба...“

Жичка еванђелска делатност, издала је у Краљеву 1937. године једну збирку песама, избор из његове поезије, само руковат једну из богате песничке градине. А оно остало остаће заувек растурено по часописима, који су већ сада, или ће ускоро постаи библиографске реткости.

Поред ових објављених песама, остало је неколико његових песничких састава у рукопису, који показују да је монах Валеријан био изразит родољубиви песник. Нема писаних докумената нити поузданих података, али се може претпоставити да је био сабрат манастира Јошанице.

Архетип српског двоглавог орла раширених крила — који је, у време цара Душана, на Западу сматран за краљевски грб Немањића и Србије (део хорога из Марковог манастира, задужбине краља Вукашина и његовог сина Краљевића Марка, у селу Сушици код Скопља — из друге половине 14. века).

Савремена верзија српског двоглавог орла раширених (а не опуштених!) крила, по угледу на архетип из Марковог манастира.

Венац око орла познат је са грба Црнојевића из 15. века.

Орлу су, испод раширених крила придодата два хералдичка љиљана (крина) вероватно у 16-17. веку.

Штит са крстом и огњилима стављен је српском орлу на прса у време проглашења Србије за краљевину, 1882. године. Карактеристичан дијагонални положај огњила, и њихов облик, преузет је овде са грбова на заставама Крађорђевог устаничког војске из 1809. године. Такав облик огњила близак је оном на дечанском хоросу (са краја 14. века) — најстаријем код нас сачуваном мотиву крста с огњилима.

Приличан број објављених састава, поред датума имају и ознаку места где су састављене; а већина од њих објављена у „Пастирском гласу“, настале су у Јошаници и у манастиру Раваници.

*

Један од најпопуларнијих ратова које је Србија на почетку овога века водила и срећно окончала био је рат

против Турака 1912. године. У заједници са Грчком, Бугарском и Црном Гором, Србија је у снажном налету на Куманову, Бакарном гувну, Овчем пољу и Битољу поразила турску Вардарску армију и осветила пораз на Косову 1389. године. Народ је прославио победу сјајно и величанствено. Древне српске области, колевка наше славе и величине поново су се нашле после дугих векова страдања и патњи у Српској Држави. Рат и победе подигле су углед Србије у свету, и показали да је један народ неустрашив и силан кад се бори за идеале Правде и Слободе, против вековних угњетача и поробљивача.

Ову победу овековечио је и песник монах Валеријан дивном искреном песмом, изразом племенитог родољубља и пламеног одушевљења, на страницама Споменице манастира Јошанице. У години која тече, навршиће се пуних осамдесет година од тих великих дана. Песма коју доносимо нека буде успомена на мисаоног и родољубивог песника, и на велики догађај коме је посвећена.

Ослободилачки рат Србије 1912. године

Ниње отпуштајући раба
Твојега Владико!...

Поколења Српска из будућих дана,
Кад наш прах покрије заборав а вео,
Сетите се љутих борби и мегдана
Овог лета, кад је народ цео

Устао по речи разгњевљеног Бога,
По вољи небеса, стихије и творбе,
Са мачем у руци против вековнога
Душманина Српства. У час судне
борбе

Крађорђевог унук посла своју децу
Са армијама, што су као лавови
стигли,

На страх агарјану и полумесецу,
Да би тешку плочу Васкрснућа
дигли,

Са Косовског гробља. На стратиште
ново

Пођоше да љути бој векова бију,
Да освете КНЕЗА ЛАЗАРА, КОСОВО,
И у крви створе ВЕЛИКУ СРБИЈУ.

ОВОГ ЛЕТА РЕЧЕ КРАЉ ПЕТАР
ВИТЕШКИ:

— **Александре сине, Српску војску води!**
На османско царство, спусти свој
мач тешки,
И Српство ми мило с војском
ослободи.

И мач Александров новим блеском
сину
И на КУМАНОВУ АГАРЈАНА
СКРУШИ,
Увенчавши венцем славе отаџбину,
Османово царство у прашину сруши.

И четири мача четири армије,
Раскинуше ланце са Косова Поља,
Са царственог Скопља, где се
Вардар вије,
ПРИШТИНЕ, ПРИЗРЕНА, ПРИЛЕПА,
БИТОЉА.

Овог светог лета поколење наше,
Освешта све наде петвековних дана,
Крв јуначку своју у жртвене чаше,
Пролило са песмом освете с усана.

Овог лета српски сељак ко див сину,
Европа се зграну пред нашим
Подвигом,
У Небо се српски двоглав орао вину,
Са повести новом отвореном
књигом.

ПОКОЛЕЊА СРПСКА! СВЕТО ЛЕТО
ОВО
МИ СМО ЗАПИСАЛИ МАЧЕМ НА
ГРУДИМА:
ОСВЕЋЕНО ЈЕ КОСОВО!
ОСВЕЋЕНО ЈЕ КОСОВО!
ЈОШ НА НЕБУ БОГА И ЗА СРПСТВО
ИМА...

31. децембар 1912.
Манастир Јошаница

Србији није било суђено да ужива у срећи тешко извојеване слободе. Само две године после ових догађаја настаје ново страдање: рат са Аустро-Угарском 1914. и са Немачком 1915. године. Пред страшним налетом бројнијег и јачег непријатеља, с јесени 1915. године многи су избегли из Београда. Међу њима је био и песник монах Валеријан. Тих дана Србија је крварила тешко; носила се херојски, и снажно одолевала налетима бројно јачег непријатеља. Напуштајући срушени и попаљени Београд он се обрео у манастиру Свете Петке код Параћина. Ту је наишао на предусретљивост манастирског братства. Проводио је време у страху за домовином, и писао очекујући да Србији наступе бољи дани. Умро је у предвечерје ослобођења, не виде-

ши остварење оног идеала о коме је, иначе са великим жаром писао своје пријатељу:

„Устаће светла тад Србија,
И као сунце биће сва.
Народима ће још силнија
Но што је била, да засја.

Ускрснуће опет Народ Српски,
И јединства ће сванути дан.
И прогнан ће бити мрски враг,
Срушен паклени његов план.

Веруј: то нису само снови,
Воља је благог Бога то.
Доћи ће дани светли нови,
И као сан ће проћи зло.“

Оригинали ових песама сачувани су на страницама бележнице његовог пријатеља и сапатника из тих дана, проте Љубисава Поповића. Из њих доносимо неколико изразито лепих и племенитих песама.

Страшни час

Србијо, Ти падаш, и крвљу истичеш,
Ја слушам твој горки глас.
И Небу обраћаш руке, и горко вичеш:
О, Боже, спаси нас!

Нек' Господ Сила води војске своје,
И нека громови Твоји бију,
Јави се над прагом Отаџбине моје
И спаси Србију!

Изведи је, Боже, Ти из искушења,
Од јада, зала и муке —
И нека дан Твог светлог спасења,
Сине с Твоје руке.

Нек' се уједини Србија, устане,
Светла јуначка цела —
Сунце слободе нек' јој јасно гране,
И буде весела.

Не дај да Твој народ потоне у беди,
Из праха га дигни
И води га, Боже, великој победи,
И у помоћ стигни!

У својој песничкој визији Песник је сагледао лепше дане својој нападеној домовини. Још једном се деси-ло: библијски Давид победио је Голијата, после незапамћених страдања и патњи, после дуготрајних и свирепих борби, Српски народ је доживео своју слободу. Новој ускрсној Србији песник је одушевљено певао:

„У бескрајној моћи Твога духа млада,
Силна са бедема новог Београда,
Целог Српског рода Мајко
надахнућа.

Блистај, земљо моја! Ти си свету
дала
Мач витешки, и сјај вечних идеала;
Епопеју живу гордога прегнућа!“

Својим радовима, песничком одареношћу, пламеним родољубљем и патриотизмом, монах Валеријан ће дуго још остати усамљена појава без последника у нашој књижевности. Његову психолошку и философску етиду зналачки и стручно је савременом читаоцу приближио својим радовима проф. Владан Поповић, нагласивши дубину философских схватања, ширину културе и песничко визионарство монаха Валеријана.

Милорад Милошевић,
протојереј-ставрофор

Каленић ГОДИНА XIV
2 (76) 1992.

издаје Српска православна
Епархија шумадијска

Издаје шест пута годишње

Уређује Одбор

Главни и одговорни уредник:
Драгослав Степковић

Уредништво и администрација
„Каленић“
Главна улица бр. 67
34000 Крагујевац

Телефон: 034/32-642

Жиро-рачун: „Каленић“ —
издавачка установа
Епархије шумадијске

Број жиро-рачуна:
61700-621-37-80700-86381

Број девизног рачуна:
61700-621-37-727104-07002947
ЈИК БАНКА Д.Д. Београд
Пословна јединица Крагујевац

Штампа се у Штампарији Српске
патријаршије, Београд, 7. јула 5

Тираж: **12000 примерака**

Годишња претплата
за иностранство: **15 ам. долара**

Генерално обновљени конак манастира Каленића.

Са промоције књиге „Унијаћење Срба у Жумберку“ — Крагујевац, 29. јануара 1992.

Стари манастирски конак у Јошаници из 1885. године.

Нови манастирски конак у Дивостину из 1986. године.

